

SÆj IÆ°á»£c vá»• bá»†nh tai biá°¿n má°¿ch mÃju nÃ£o

Ã°ng g°p cá»§a Thuc Duong
04/09/2012

Tai biá°¿n má°¿ch máu não còn gá»•i là Æ°á»™t quá»µ não là má»™t bá»†nh xá°£y ra khi viá»†c cung cá°¿p máu lên má»™t phá°§n bá»™ não bá»† Æ°á»™t ngá»™t ngá»† «ng trá»† gây ra các triá»†u chá»©ng thá°§n kinh tá»†n tá°¿i quá 24 giá»•.

Tai

biá°¿n má°¿ch máu não có hai loá°¿i: tá°c hoá°c vá»¿i má°¿ch máu trong não. Các triá»†u chá»©ng thá°§n kinh trung Æ°Æing khu trú biá»fu hiá»†n nhanh sau vài phút, nên tai biá°¿n má°¿ch máu não còn Æ°Æ°á»£c gá»•i là Æ°á»™t quá»µ. Là bá»†nh cá»§a há»† thá°§n kinh phá»• biá°¿n nhá°¿t hiá»†n nay, nó có tá°§n suá°¿t xuá°¿t hiá»†n là 1,5 ca/1000 ngÆ°á»•i/nÆfm; tá°§n suá°¿t này á»† lá»©a tuá»•i trên 75 lên Æ°á°¿n 10 ca/1000 ngÆ°á»•i/nÆfm.

Bá»†nh cÆfn

- Gây tá°c má°¿ch máu não: cá»¿c máu Æ°ông tá°¿i chá»—, thuyên tá°c do xÆj vá»† Æ°á»™ng má°¿ch (chá°ng há°¿n xuá°¿t phát tá»† Æ°á»™ng má°¿ch cá°£nh), huyá°¿t tá°c do bá»†nh tim (thí dá»† rung nhÆ©, há»†i máu cÆj tim).

- Gây vá»¿i má°¿ch máu não: tÆng huyá°¿t áp, chá°¿n thÆ°Æing, vá»¿i phình Æ°á»™ng má°¿ch não.

- Nguyên nhân ít gá°p: giá°£m huyá°¿t áp (tá»† huyá°¿t áp Æ°á»™t ngá»™t hÆjn 40 mm Hg), viêm Æ°á»™ng má°¿ch, viêm tá°c tÆnh má°¿ch, thuyên tá°c xoang tÆnh má°¿ch. á»† ngÆ°á»•i trá°: bá»†nh tiá»fu cá°§u, chá°£y máu dÆ°á»†i màng nhá»†n, dá»† dá°¿ng Æ°á»™ng má°¿ch cá°£nh.

Yá°¿u tá»† nguy cÆj

TÆng huyá°¿t áp, hút thuá»c lá, Æ°ái tháo Æ°Æ°á»•ng, má»™t sá»† bá»†nh tim (bá»†nh van tim, thiá°¿u máu cÆj tim, rung nhÆ©), bá»†nh má°¿ch máu ngoá°¿i biên, tiá»•n cÆfn thiá°¿u máu cá»¿c bá»™ thoáng qua, tÆng thá»f tích há»†ng cá°§u, phá»† ná»† vá»† «a hút thuá»c lá vá»† «a dùng thuá»c tránh thai ná»†i tiá°¿t tá»†, tÆng chá°¿t béo trong máu, lá°¿m dá»†ng thá»©c uá»†ng có cá»†n (rÆ°á»£u, bia), rá»†i loá°¿n chá»©c nÆng Æ°ông máu.

Triá»†u chá»©ng lâm sàng

Biá»fu

hiá»†n lâm sàng do tá°c má°¿ch hoá°c do vá»¿i má°¿ch khó có thá»f phân biá»†t, Æ°á»f chá°©n Æ°oán nguyên nhân phá°£i dá»†a vào các yá°¿u tá»†i tiá»•n cÆfn, bá»†nh có sá°¿m và xét nghiá»†m cá°n lâm sàng (MRI, CT scan: là phÆ°Æing pháp dùng các Æ°á°§u phát tia X chá°¿y xung quanh cÆj thá»f bá»†nh nhân ká°¿t há»†p vá»†i má»™t máy tính sá°½ thu Æ°Æ°á»£c hình á°£nh các lá»p cá°t cÆj thá»f khi xá»†- lí qua máy tính).

Trong

trÆ°á»•ng há»†p Æ°á»†n hình, các triá»†u chá»©ng xuá°¿t hiá»†n Æ°á»™t ngá»™t ngá»™t, tiá°¿n triá»†n chá»% trong vài giá»• (hoá°c vài ngày). Trên lý thuyá°¿t, các triá»†u chá»©ng thá°§n kinh khu trú tÆ°Æing á»©ng vá»†i khu vá»†c tÆ°á»†i máu cá»§a Æ°á»™ng má°¿ch bá»† tá»•n thÆ°Æing, tuy nhiên do các Æ°á»™ng má°¿ch thông ná»†i vá»†i nhau nên có sá»† cá°¿p máu bù bá»†i các Æ°á»™ng má°¿ch còn nguyên, làm nhòe các triá»†u chá»©ng.

Tá»•n thÆ°Æing trong bán cá°§u Æ°á°¿i não (50 % các trÆ°á»•ng há»†p) có thá»f gây ra: liá»†t Æ°á»†i bên, há»†i Æ°á°§u là liá»†t má»•m, dá°§n dá°§n điá»...n tiá°¿n Æ°á°¿n liá»†t cá»©ng; giá°£m cá°£m giác Æ°á»†i bên; giá°£m thá»† lá»†c cùng bên; nói khó.

Tá»•n thÆ°Æing thân não (25 %): triá»†u chá»©ng Æ°a dá°¿ng, có thá»f gây liá»†t tá»© chi, rá»†i loá°¿n thá»† giác, há»™t chá»©ng khóa trong (tá»%nh, hiá»fu nhÆ°ng do liá»†t, không làm gì Æ°Æ°á»£c).

Tá»•n thÆ°Æjng khiá°¿m khuyá°¿t (25 %): nhiá»•u Ä'ía»fm nhá»“i máu nhá»• quanh há°¿ch ná»•n, bao trong, Ä'á»“i thá»« và cá°¿su não. NgÆ°á»•i bá»fnh vá°«n ý thá»©c, các triá»tu chá»©ng có thá»f chá»%o liên quan tá»i vá°-n Ä'á»™ng hoá°c cá°¿m giác hoá°c cá°¿ hai, có khi có triá»tu chá»©ng thá°¿t Ä'ía»•u.

Diá»...n tiá°¿n

Khoá°¿ng

20 % tá»- vong trong vòng 1 tháng, 5 % – 10 % trong vòng 1 nĂfm. Khoá°¿ng 40 % há»“i phá»¥c không di chá»©ng. Tiên lÆ°á»Æng xá°¿u ná°¿u có các triá»tu chá»©ng: giá°¿m ý thá»©c, lá»tch nhân cá°¿su, liá»tt.

Chá°©n Ä'oán phân biá»tt

U

não, chá°¿y máu dÆ°á»i màng cá»©ng, liá»tt Todd (há»™i chá»©ng thá°¿n kinh khu trú sau Ä'á»™ng kinh, há»“i phá»¥c trong vòng 24 giá»•). Ngá»™ Ä'á»™c do dùng thuá»c quá liá»•u, nhá°¿t là khi có triá»tu chá»©ng má°¿t trí giác.

Biá°¿n chá»©ng, di chá»©ng

Viêm phá»•i, trá°¿m cá°¿m, co cá»©ng, táo bón, loét do ná°¿m lâu, liá»tt ná»-a ngÆ°á»•i.

Xá»- trí

Cá°¿n

phá°¿i Ä'Æ°a ngÆ°á»•i bá»fnh vào viá»fn Ä'á»f Ä'Æ°á»Æc chá°©n Ä'oán và Ä'ía»•u trá»« thích há»Æp. Ä'á»i vá»i ngÆ°á»•i bá»« tai biá°¿n, thá»•i gian là vàng, má°¿ch máu Ä'ông hoá°c vá»i phá°¿i Ä'Æ°á»Æc xá»- lý thá°-t nhanh Ä'á»f Ä'á»• phòng các biá°¿n chá»©ng nhÆ° liá»tt toàn thân, bá°¿i não, v.v. Khi ngÆ°á»•i có các triá»tu chá»©ng sau cá°¿n phá°¿i chú ý và Ä'Æ°a Ä'á°¿n bá»fnh viá»fn ngay lá°-p tá»©c:

Các triá»tu chá»©ng xá°¿y ra Ä'á»™t ngá»™t

- Ä'á»™t ngá»™t thá°¿y tê cá»©ng á»Ỗ má°¿t, tay hoá°c chân – Ä'á°c biá»tt là tê cá»©ng ná»-a ngÆ°á»•i

- Ä'á»™t ngá»™t nhìn không rõ (Thá»« lá»±c giá°¿m sút)

- Ä'á»™t ngá»™t không cá»- Ä'á»™ng Ä'Æ°á»Æc chân tay (Má°¿t phá»“i há»Æp Ä'ía»•u khiá»fn chân tay)

- Ä'á»™t ngá»™t không nói Ä'Æ°á»Æc hoá°c không hiá»fu Ä'Æ°á»Æc ngÆ°á»•i khác nói

- Ä'á°¿u Ä'au dá»- dá»™i

Phá»¥ ná»- có thá»f có các biá»fu hiá»fn Ä'á°c trÆ°ng sau:

- Ä'á»™t ngá»™t Ä'au á»Ỗ má°¿t hoá°c chân

- Ä'á»™t ngá»™t bá»« ná°¿c

- Ä'á»™t ngá»™t cá°¿m thá°¿y buá»“n nôn

- Ä'á»™t ngá»™t cá°¿m thá°¿y má»tt

- Ä'á»™t ngá»™t tá»©c ngá»±c

- **Á»™™t ngá»™™t khó thá»Ỡ**

- Tim Á'á°-p nhanh bá°ŷt thÆ°á»•ng

Ghi chú: Chúng tôi nhá°ŷn má°ĩnh chá»- Á'á»™™t ngá»™™t Á'á»f chá»%o các triá»†u chá»©ng xá°ŷy ra bá°ŷt thÆ°á»•ng, không do các yá°ũu tá»' bên ngoài.

Nhá»ng viá»†c có thá»f làm trÆ°á»c khi xe cá°ŷp cá»©u tá»i

- Thá»±c hiá»†n hô há°ŷp nhân tá°jo (CPR), ná°ũu cá°ŷn phá°ŷi dùng miá»†ng thá»i hÆji vào miá»†ng bá»†nh nhân (hô há°ŷp miá»†ng-miá»†ng)

- **KHÔNG Á•Æ-á»†C cá»' di chuyá»fn Á'á°ŷu, cá»• bá»†nh nhân, trong trÆ°á»ng há»ŷp tai ná°ĩn, Á'á°ŷu hoá°ic cá»• có thá»f bá»† gây hoá°c bá»† thÆ°Æjng. Á'á»f bá»†nh nhân trong tÆ° thá°ũu thoá°ŷi mái. Ná»i lá»ng quá°ŷn áo.**

- **KHÔNG Á•Æ-á»†C cho bá»†nh nhân Á'fn hoá°c uá»ng. Tai biá°ũn khiá°ũn cho ngÆ°á»i bá»†nh không thá»f nuá»t và sá°½ gây nghá°ĩn.**

- **KHÔNG Á•Æ-á»†C dùng ax-pi-rin (aspirin). Má°c dù ax-pi-rin có thá»f làm giá°ŷm cá»ŷc máu Á'õng trong trÆ°á»ng há»ŷp tai biá°ũn tá°c Á'á»™™ng má°ĩch nhÆ°ng cÁ©ng có thá»f gây chá°ŷy máu trong ná°ũu là tai biá°ũn và»i má°ĩch máu. Ná°ũu ngÆ°á»i bá»†nh Á'ã uá»ng ax-pi-rin trong ngày, cá°ŷn phá°ŷi báo vá»i bác sá»¹ cá°ŷp cá»©u.**

- **Thá»Ỡ sâu. Thá»Ỡ chá°-m và sâu giúp bá»†nh nhân bình tÁ©nh và Á'Æ°a máu lên não nhiá»•u hÆjn. Á'á»f ngÆ°á»i bá»†nh ná°±m xuá»ng và nói chuyá»†n vá»i ngÆ°á»i bá»†nh Á'á»f há»• bình tÁ©nh.**

- **Giá»- Á'á°ŷu mát và thân á°ŷm. Ná°ũu có Á'á lá°ĩnh, có thá»f chá°ŷm nhá°ĩ qua Á'á°ŷu ngÆ°á»i bá»†nh Á'á»f giá»- mát. Bá»•c Á'á trong khÄfn Á'á»f không quá lá°ĩnh. Giá»- mát Á'á°ŷu Á'á»f giá°ŷm phá°ŷn á»©ng phù ná»• khi tai biá°ũn và có thá»f giúp ngÆ°á»i bá»†nh Á'á»i cá°ŷm thá°ŷy Á'au Á'á°ŷu. Giá»- thân á°ŷm bá°±ng áo khoác hoá°c chÄfn sá°½ giá°ŷm Á'Æ°á»ŷc nguy cÆji co giá°-t (sá»'c).**

Phòng ngá»«a

- Phòng ngá»«a cá°ŷp 1:

kiá»fm soát các yá°ũu tá»' nguy cÆji; Á'ia»•u trá» huyá°ũt áp, kiá»fm soát Á'Æ°á»ng huyá°ũt, lipid máu; bá»• thuá»'c lá; dùng thuá»'c kháng Á'õng trá»n Á'á»i á»Ỡ nhá»ng ngÆ°á»i bá»† thá°ŷp tìm hoá°c mang van tim nhân tá°jo á»Ỡ bên tim trái. Cân nhá°c khá°ŷ nÄfnng dùng thuá»'c kháng Á'õng á»Ỡ ngÆ°á»i bá»† rung nhÁ© má°ĩn tính.

- Phòng ngá»«a cá°ŷp 2: Tiá°ũp tá»ŷc kiá»fm soát các yá°ũu tá»' nguy cÆji. Ná°ũu là tá°c má°ĩch máu hoá°c rung nhÁ© má°ĩn tính, có thá»f dùng aspirin hoá°c warfarin.